

Zsidó vallás és kultúra (jiddiskeit) 2.
 BBN-HEB-222
 ELTE Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék
 Komoróczy Szonja Ráhel
 2010/11, tavaszi félév
 4.

TÓRA

Terminológia

תורה
 Szeptuaginta: νομῶς, Vulgáta: *lex*

Bibliában:

specifikus törvény: Lev. 6:7 – וְזֶאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְּרִיב אֶתְּהָ בְּנֵי אֶהְרֹן לִפְנֵי ד' אֵל לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ –
 Lev. 7:1 – וְזֶאת תּוֹרַת הָאֲשֵׁם קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא –
 Mózés öt könyve: Deut. 4:44 – וְזֶאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל –
 Deut. 33:4 תּוֹרָה צִוָּה לְנוּ מֹשֶׁה
 Mózés tórája: Jos. 8:32 – וַיִּכְתַּב שָׁם עַל הָאֲבָנִים אֶת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר פָּתַב לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל –
 Ezra 3:2 – וַיִּבְנוּ אֶת מִזְבֵּחַ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת עָלָיו עֹלוֹת כַּפְתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים –

Biblia után:

teljes Biblia
 Tóra vs. Tanakh
 Torot (מִצְוֹתֵי הַתּוֹרָה) Gen. 26:5 – Írásbeli tan vs. szóbeli tan
 teljes zsidó hagyomány, *halakha*

A Tóra eredete, I.

תורה מן השמים
 Mózes kapta:
 - Misna Avot 1:1
 מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסְרָהּ לַיהוֹשֻׁעַ, וַיהוֹשֻׁעַ לְזִקְנֵים, וְזִקְנֵים לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסְרֻהָ לְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה ;
 - Rambam 13 hitelve
 אֲנִי מֵאֲמִין בְּאֵמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הַמְצֻוָּה עִתָּהּ בְּיַדְנוּ הִיא הַנְּתוּנָה לְמֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם
 Megelőzte a világot:
 - Beresit rabba 1:4
 שֶׁשָׁה דְּבָרִים קִדְּמוּ לְבְרִיאַת הָעוֹלָם יֵשׁ מֵהֵן שֶׁנִּבְרְאוּ וַיֵּשׁ מֵהֵן שֶׁעָלוּ בִּמְחֻשָּׁבָה לְהַבְרָאוֹת: הַתּוֹרָה וְכֹסֵף הַכְּבוֹד נִבְרְאוּ ;

Hat dolog előzte meg a világ teremtését. Ezeknek egy része valójában is megszületett, a többi csak gondolatban született meg. A Tóra és a Jóteremtő trónja valójában megszülettek, az Atyák, Izrael, a Szentély és a Messiás neve viszont csak gondolatban születtek meg. Rabbi Ahava, Rabbi Zeira fia szerint a megtérés is. Mások szerint még az Édenkert és a Gyehenna is. Rabbi Sámuel, rabbi Jichak fia nevében azt tanuljuk, hogy Izrael fogalma mindenképpen megelőzte az összes többi, hiszen ha nem tudta volna a Jóteremtő, hogy 26 generációval később megteremti Izraelt, nem állna a Tórában, hogy parancsold meg Izrael fiainak vagy hogy mond meg Izrael fiainak.

Rabbi Banai szerint viszont az egész világ kizárólag a Tóra kedvéért lett megteremtve.
 (Beresit raba 1)

Ebben a világban is, ha egy hús-vér király palotát épít, nem ő maga építi azt fel, hanem mesterember. De a mesterember sem magától építi, hanem számítások és tervek alapján, amelyek pontosan jelzik, hogy hol legyenek a szobák és az ajtók. Ugyanígy a Jóteremtő is belenézett a Tórába, és úgy teremtette meg a világot.
 (Beresit raba 1)

Örökkévaló Tórája (Ex. 13,9), Mózes Tórája (Jos. 8:31)
 Egész emberiségé: Mekhilta Jitro 5, Sifre Deut. 343, bT Sabbat 88b, Smot rabba 5:9, 27:9, stb.

Azt mondta: Az Örökkévaló a Szinai-hegyről jött (Deut 33,2) – amikor megjelent a Jóteremtő, hogy Tórát adjon Izraelnek, nem csak Izrael előtt jelent meg, hanem minden nép előtt. Először elment Ézsau fiához, és megkérdezte őket: „Elfogadjátok

a Tórát?” Megkérdezték, mi van benne. *Ne ölj!* (Ex 20,13), felelte. Azt mondták neki: „Világ ura, atyáink történetének lényege nem más, mint az ölés: *a kezek Ézsau kezei* (Gen 27,22), és nem másra esküdtek ők, mint a kardra: *fegyvered által élsz* (Gen 27,40). Nem fogadhatjuk el a Tórát.” Elment Ammon és Moáb fiaihoz, és megkérdezte őket: „Elfogadjátok a Tórát?” Megkérdezték, mi van benne. *Ne paráználkoddj!* (Ex 20,14), felelte. Azt mondták neki: „Világ ura, atyáink történetének lényege nem más, mint a paráználkodás: *és teherbe estek Lót lányai atyjuktól* (Gen 19,36). Nem fogadhatjuk el a Tórát!” Elment Ismael fiaihoz, és megkérdezte őket: „Elfogadjátok a Tórát?” Megkérdezték, mi van benne. *Ne lopj!* (Ex 20,15), felelte. Azt mondták neki: „Világ ura, atyáink történetének lényege nem más, nem másból éltek, mint lopásból és rablásból: *vad természetű ember, az ő keze mindenek ellen, és mindenek keze ő ellene* (Gen 16,12). Nem fogadhatjuk el a Tórát!” Nem volt olyan nép a népek között, amelyhez nem ment el a Jóteremtő, amellyel nem beszélt, amelynek nem kopogott az ajtaján, hogy akarja-e, elfogadja-e a Tórát. Mindezek után elment Izraelhez, akik azt mondták neki: „*megtesszük és meghallgatjuk!* (Ex 24,7)” Ezért áll a Szentírásban, hogy *Az Örökkévaló a Szinai-hegyről jött, szeirből világitott számukra, megjelent Párán hegyén, szentek tízeze közül érkezett, jobb oldalán tüzes törvény a számukra* (Ex 33,2).

(Szfrefi berakha)

Rabbi Johanan azt tanította, hogy minden parancsolat, amely elhagyta a Jóteremtő ajkát, hetven nyelven hangzott el. Rabbi Josua ben Levi szerint úgy kell ezt elképzelnünk, ahogy a kihalótt pehelypaplanból szétrepülnek a tollak. Rabbi Joszi bar Hanina szerint pedig úgy, ahogy a kalapács alól szét pattannak a sziklaszilánkok. Ezért áll a Szentírásban, hogy *nagy csapatban hirdették* (Ps 68,12).

(Jalkut Simoni)

Tóra és a zsidóság

A Tóra a zsidó hagyományban

A világ a Tórának köszönhetően létezik: Misna Avot 1:2

שמעון הצדיק היה משגיח כנסת הגדולה. הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים; stb.

Tóratanulás:

Pea 1:1

אלו דברים שאין להם שיעור--הפאה, והביכורים, והריאיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. ואלו דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא--כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום בין אדם לחברו; ותלמוד תורה כנגד כולם.

Mózes is, Isten is tanulják a Tórát: bT Avoda zara 3b

והא אמר רב יהודה אמר רב שתיים עשרה שעות הוי היום שלש הראשונות הקדושות ברוך הוא יושב ועוסק בתורה

Rambam, Hilchot talmud tora 1:8

כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורים בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו אפילו היה עני המתפרנס מהצדקה ומחזר על הפתחים ואפילו בעל stb.; אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר וחגית בו יומם ולילה.

Tóra mint Izrael menyasszonya; Tóra védi Izraelt az égi bíróság előtt

Tóra örök: Rambam 13 hitelve

אני מאמין באמונה שלמה. שזאת התורה לא תהא מקלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו

Tóraolvasás

Története

Deut. 31:10-13 – ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד שנת השמיטה בחג הסוכות: כבוא כל ישראל לראות את פני ד' אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם: הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ד' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת: ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ד' אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה

ויאספו כל העם כאיש אחד אל הרחוב אשר לפני שער המים ויאמרו לעזרא הספר להביא את ספר תורת משה – אשר צוה ד' את ישראל: וביא עזרא הפהן את התורה לפני הקהל מאיש ועד אשה וכל מבין לשמע ביום אחד לחדש השביעי: ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים מן האור עד מחצית היום נגד האנשים והנשים והמבינים ואזני כל העם אל ספר התורה: (...) ויפתח עזרא הספר לעיני כל העם פי

מַעַל כָּל הָעָם הָיָה וּכְפֹתָחוֹ עָמְדוּ כָּל הָעָם: וַיְבָרֵךְ עֲזָרָא אֶת ד' הָאֱלֹהִים הַגְּדוֹל וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם אָמֵן אָמֵן
בְּמַעַל יְדֵיהֶם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁמְחוּ לִידוּד אַפַּיִם אֶרְצָה: (...) וְהַלְוִיִּם מִבֵּינֵיהֶם אֶת הָעָם לַתּוֹרָה וְהָעָם עַל
עֲמָדָם: וַיִּקְרָאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפֶּרֶשׁ וְשׁוֹם שָׂכָל וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא

Mózes: szombaton, ünnepnapokon és újholdkor; Ezra: hétfő, csütörtök, szombat délután

i.e. 3. sz. már rendszeres

i.sz. 2. században (Misna) fix időpontok

Ideje

szombat délután; hétfő, csütörtök reggel, szombat reggel; ünnepek és félünnepek, újhold.

Ciklusok

Palesztinai ciklus: három év alatt, 153 / 155 / 167 *szedarim*

Babylóniai ciklus: egy év alatt, 54 *szedarim* / *parasa*

Szerkezete

- *Beresit* / Genesis
- *Semot* / Exodus
- *Va-jikra* / Leviticus
- *Ba-midbar* / Numeri
- *Devarim* / Deuteronomium

Hetiszakaszok:

Beresit	Semot	Va-jikra	Ba-midbar	Devarim
<i>Beresit</i>	<i>Semot</i>	<i>Va-jikra</i>	<i>Be-midbar</i>	<i>Devarim</i>
<i>Noah</i>	<i>Va-era</i>	<i>Cav</i>	<i>Naszo</i>	<i>Va-ethannan</i>
<i>Lekh lekha</i>	<i>Bo</i>	<i>Semini</i>	<i>Be-haalotkha</i>	<i>Ekev</i>
<i>Va-jera</i>	<i>Be-sallah</i>	<i>Tazria</i>	<i>Selah lekha</i>	<i>Re'eh</i>
<i>Hajjei Szara</i>	<i>Jitro</i>	<i>Mecora</i>	<i>Korah</i>	<i>Sofetim</i>
<i>Toledot</i>	<i>Mispatim</i>	<i>Aharei mot</i>	<i>Hukkat</i>	<i>Ki tece</i>
<i>Va-jece</i>	<i>Teruma</i>	<i>Kedosim</i>	<i>Balak</i>	<i>Ki tavo</i>
<i>Va-jislah</i>	<i>Tecavve</i>	<i>Emor</i>	<i>Pinhasz</i>	<i>Niccavim</i>
<i>Va-jesev</i>	<i>Ki-tissza</i>	<i>Be-har</i>	<i>Mattot</i>	<i>Va-jelekh</i>
<i>Mi-kec</i>	<i>Va-jakhel</i>	<i>Be-hukkotai</i>	<i>Maszei</i>	<i>Haazinu</i>
<i>Va-jiggas</i>	<i>Pekudei</i>			<i>Ve-zot ha-</i>
<i>Va-jehi</i>				<i>Berakhah</i>

Halakha, minhag

– időpont

– *minjen*

– Tóratekeres: kóser / *paszul*

– *jad, ec hajjim, rimon, teamim*, áldás, stb.

– Lev. 19:32: 'פָּנֵי שִׁיבָה תִּלְוֶם וְהִדְרַת פָּנָי זָקֵן וַיֵּרָא אֶת מַאֲלָהֶיךָ אָנִי ד':

– felhívott emberek száma (Meg. 4:1–2):

בשני, ובחמישי, ובשבת במנחה--קורין שלושה; אין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן, ואין מפטירין
בנביא. הפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריה. ד, ב, בראשי חודשים, ובחולו של מועד--
קורין ארבעה; אין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן, ואין מפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה,
מברך לפניו ולאחריה. זה הכלל: כל שיש בו מוסף, ואינו יום טוב--קורין ארבעה; ביום טוב,
חמישה; ביום הכיפורים, שישה; בשבת, שבעה. אין פוחתין מהן; אבל מוסיפין עליהן, ומפטירין
בנביא. והפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריה.

3 / 4 / 5 / 6 / 7

– héber név; áldás előtte-utána

– *baal kore* / *baal kerija*

– *kohen, levi, jisrael* (Git. 5:8), *maftir*

– *hagbaha, gelila*

– ünnepi olvasás; Num. 28:16-29-39; *arba parasiot*

– Szimhat tora

– *haftara*

– *targum*: bT Berakhot 8a: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא

ואחד תרגום; dróse